

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש הסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתו

ערב שבת-קודש
פרשת ויחי
ט"ו בטבת ה'תש"ע

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יום חמישי
כ"א בטבת

תקופת טבת: היום בשעה 4:09 אחה"צ.

מדברי הרבי: "בספרי היסוד של חסידות חב"ד (תניא, תורה-אור וליקוטי-תורה) לא נזכר כלל על-דבר תעניות שובבי"ם⁷ בשבועות אלו (מתחילת ספר שמות), ואפילו לא הענין, התיבה שובבי"ם!... כי עיקר התיקון על-ידי תעניות אלו כבר נסתיים בדורות הראשונים"⁸.

האמצעי, ראה שערי הל' ומנהג או"ח ח"א עמ' רסא. (7) שבועות אלו כונו "שובבי"ם", ר"ת של שמות הפרשיות "שמות, וארא... משפטים" (ורמו לפסוק "שובו בניי שובבים", ירמיהו ג'ד.כב), ובשם האריז"ל מובא שימים אלה מסוגלים לתקן פגם היסוד. בד"כ מתענים בימי ה' בשבוע. וראה במפורט בלוח דבר בעתו. (8) ספר-השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 185, עיי"ש.

(6) ראה שו"ע אדה"ז סי' תנה סט"ו, שהחמיר בעניין מים ששהו בביתו (מגולים, ע"פ הד"מ שם, ואפילו בתוך המקור) [בשעת התקופה (ומעט אח"כ מותר - ראה שו"ע רבינו סי' רו ס"ד). כמו"כ כ' שם בקשר למים שבשכונת המת (בית שמת בו וב' בתים הסמוכים). (וכן אין שותים מים בשעת התקופה עצמה). וכן הובא ברמ"א יו"ד קטז ס"ה, וצ"ע שבשו"ע רבינו, חו"מ הל' שמירת גוף ונפש ס"ד (במהדורת קה"ת תש"כ ואילך, חלק ה'ז עמ' 1773. במהדורה החדשה כרך ו' עמ' קמב), הביא כמה דברים מהרמ"א שם בקשר לשתית מים והשמיט עניין זה. פרטים בזהירות זו נלקטו בס' "שמירת הגוף והנפש" סי' מז. ה'תקופות' צוינו בלוח 'היום יום' בעמוד שלפני התחלת הלוח' עצמו, ובלוח כולל-חב"ד מופיעות תמיד בתחילת החודשים המתאימים.

בלוחות מופיעה השעה 4:30, והשעה האמורה בפנים היא בניכוי 21 דקות מ'אופק קהי', ע"פ הנהוג בפועל ע"פ חצות

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת ויחי

ט"ז בטבת

ונתחזק! וגם העולה לתורה אומר זאת.⁴
התועודות: "בעומדנו ב'שבת חזק' - צריך כל אחד ואחד מישראל לחזק את עצמו ובני-ביתו וכל הנמצאים בסביבתו... בכל ענייני יהדות...
 "וכדאי לקשר זה עם התועודות מיוחדות...
 כהמנהג בכמה קהילות קדושות בישראל, שבשבת חזק מכינים הגבאים 'קידושא רבא', ובוודאי יחזקו ויחדשו מנהג זה בכל המקומות - שבה יוסיפו באמירת דברי תורה (וגם קבלת החלטות טובות...), ויוסיפו בהשמחה לגמרה של תורה".⁵

יום רביעי

כ' בטבת

יום ההילולא של הרמב"ם ז"ל.

(4 ספר-המנהגים עמ' 31. לוח כולל-חב"ד. בס' שולחן-הקריאה פכ"א כתב, שהעולה לא יאמר זאת מחשש הפסק, ובקצות השולחן סי' פד בבדי-השולחן ס"ק כב הוסיף ע"ז את הטענה "שהברכה היא לעולה, ולא שייך שהוא יאמר לעצמו". אמנם ב"א"ק ח"ד עמ' יד השיב על כך הרבי: "אמירת העולה לתורה 'חזק חזק ותחזק' - לא חשיב הפסק, כי הוא שייך לקריאת הסיום (ראה שו"ע אדה"ז סי' קס"ז ס"ט*), וגם הוא** אומר, כי נוסחא שלנו*** היא 'ונתחזק', עכ"ל.

(* שם איתא שהפסק מענייני הסעודה אינו מעכב בדיעבד בין ברכה לאכילה; ו'ומותר לכתחילה אם אי-אפשר בעניין אחר', ואכן, ע"פ דברי הרבי בהתועודות תשמ"ז ח"ב עמ' 254 הערה 31 - מוגה - "שאמירת הברכה קאי גם על העניין ד'חזק', עיי"ש, הרי זה ממש כמו שכתב הרבי בספר-המנהגים ס"ע 105 בעניין מנהגו באמירת היה"ר על התפוח ב"ה בין הברכה לאכילה: "וכיוון דא"א בענין אחר, הווי כדעבד". ועל גם בשו"ת יביעי-אומר ח"א חאו"ח סי' ט.

(** העולה לתורה, שאלו מכוונת הברכה 'חזק', מצטרף לאמירה (כנראה - עם הציבור) כדי לבדוק גם את הקהל עמו. (***) - שלא כמנהג צרפת בעבר והספרדים כיום, שמברכין רק את העולה.

(5 ספר-השיחות תש"נ ח"א עמ' 233, עיי"ש.

קריאת התורה: בזמן קריאת הפסוק האחרון של הפרשה, המסיים את כל ספר בראשית (וכן בסיום שאר חומשי תורה), מנהג ישראל לעמוד². בסיום הספר אומר כל הציבור, ואחריו הקורא³: "חזק חזק

(1 לעניין קריאת 'חמשה מקראות שאין להן הכרע', שאחד מהם הוא 'ארור' דפרשתנו (מטז), ראה בהתקשרות גיליון תמו עמ' 18 שקוראים כפי הטעמים הרגילים, אלא שאולי יש מקום לקרוא במהירות, עיי"ש, ועצ"ע (אגב, חידוש השערי אפרים בזה הובא גם בליקוטי מהרי"ח, סדר קה"ת דשבת, בפרשתנו).

(2 רצוי שהקורא יפסיק קימעה לפני תחילת הפסוק (עכ"פ עד שיספיקו היושבים לעמוד), כדי שהציבור ישמע היטב את קריאת הפסוק - לוח 'דבר בעתו'.

(3 ראה רמ"א ס"ס קלט שהביא מבית-יוסף בשם אורחות-חיים מלוניל מנהג שאומרים לכל המסיים לקרות בתורה בכל פעם 'חזק', והביאו באבודרהם סדר קריאת התורה של שבת בשם אבן-הירחי, שכתב שזה מנהג צרפת ופרובינציה, ואילו מנהג ספרד (היה) לומר כן רק כשמסיימים כל ספר וספר מחומשי התורה. וראה המובא באורחות-חיים להרה"צ מספינקא שם. ובפרי חדש שם כתב שהאמירה היא ע"פ מאמר רז"ל: "ארבעה צריכים חיזוק: תורה ומעשים טובים, תפילה ודרך-ארץ" (ברכות לבב). וראה מאור ושמש פ' פקודי בטעם הכלפיה ג"פ.

וראה בעניין זה ברשימות' (חוברת קנה עמ' 6, יומן מנ"א תש"א), בשם ב"א אדמו"ר מהוריי"צ, שהטעם לאמירה זו הוא "כדי לכלול עצמו עם המאמינים הפשוטים", חיזוק "להתחיל ספר חדש", ולשאלת הרבי שאם כן, הרי זה הפסק - כיוון שעוסק בספר הבא ולא בזה שסיימו - היה המענה מפתגם הרגוביב שכל התורה מהווה "תיבה אחת", עיי"ש.

רגילים לומר 'ונתחזק' ז' בצירי, על-יאף שבמקור הביטוי בפסוק בשמואל-ב י"ב (וכמציין בס' שולחן-הקריאה לברכות לבב), מנוקד: 'ונתחזק' ז' בפתח. וראה ב'לוח השבוע' בגיליון תשפ"ב הערה 1 בארוכה בכל האמור בהערה זו ושלאחריה, וש"נ.

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט"ז בטבת ה'תשע" - כ"ב בטבת ה'תשע"

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט"ז בטבת	הלכות טומאת אוכלין פרק ז-ט.	הלי אישות פרק כ.	מ"ע צח.
ש"ק	ט"ז בטבת	פרק י-יב.	פרק כא.	מ"ע צח.
א'	י"ז בטבת	פרק יג-טו.	פרק כב.	מ"ע צח.
ב'	י"ח בטבת	פרק טז. הלכות כלים.. בפרקים אלו.	פרק כג.	מ"ע צח.
ג'	י"ט בטבת	פרק ג-ה.	פרק כד.	מ"ע קז.
ד'	כ' בטבת	פרק ו-ח.	פרק כה.	מ"ע קח.
ה'	כ"א בטבת	פרק ט-יא.	הלי גירושין.. בפרקים אלו.	מ"ע קא.
ו'	כ"ב בטבת	פרק יב-יד.	פרק כ.	מ"ע צט.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן וציצית ותפילין	זריחת החמה	זמן ק"ש	צלות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', ט"ז בטבת	4:36	5:24	5:47	6:48	9:11	11:44	12:14	4:47.1	5:14
ש"ק, ט"ז בטבת	4:36	5:24	5:47	6:48	9:11	11:45	12:15	4:47.8	5:14
א', י"ז בטבת	4:36	5:24	5:47	6:48	9:12	11:45	12:15	4:48.5	5:15
ב', י"ח בטבת	4:36	5:25	5:47	6:48	9:12	11:46	12:16	4:49.3	5:16
ג', י"ט בטבת	4:37	5:25	5:47	6:48	9:12	11:46	12:16	4:50.1	5:16
ד', כ' בטבת	4:37	5:25	5:48	6:48	9:12	11:47	12:17	4:50.9	5:17
ה', כ"א בטבת	4:37	5:25	5:48	6:48	9:13	11:47	12:17	4:51.7	5:18
ו', כ"ב בטבת	4:37	5:25	5:48	6:48	9:13	11:47	12:17	4:52.5	5:19

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "כממו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת ויחי	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ
שמות	4:16	5:32	4:30	5:33	4:20	5:31	4:35	5:35

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרנוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org

"זכו אחישנה" בעבודת האדם

בעליית האדם ממטה למעלה עדיפה דרך העבודה של "בעתה", שאז הוא עומד בדרגה שנתעלה בה, בפנימיותו; אך בירידתו למטה עדיפה עבודה בדרך של דילוג - "זכו" • ו הוראה הן ליושבי אוהל ותלמידי ישיבות בהגיע זמנם לצאת ולפרנס, והן ביציאה בכל בוקר מההתלהבות שבתפילה להתעסקות בפרנסה • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

(כמו בעל ה"אִרְצֵי־יִשְׂרָאֵל" ד"ח"ף מנחם-אב), כדלקמן.

ב. וזהו תוכן המאמר⁵ בביאור המעלה ד"אחישנה" בנוגע לענייני ההסתלקות:

אודות הסתלקותו של יעקב כתיב⁶ "ויאסף רגליו אל המטה גו", ועל יסוד זה "אמר" קצת חכמי הקבלה - והובא באחרונים⁸ - כי צריך להיזהר כל אדם בעת מותו שלא יישאר כלום מאיבריו חוץ למטה . . לפי שסביבות המטה הנזכר יש מיני משחית ופורעניות . . לפיכך צריך שייאסף אל עמיו ולא חוץ לכוחות הטומאה כו", היינו, שלא תהיה אחיזה ללעומת זה ח"ו.

אמנם, האפשרות שתהיה אחיזה ללעומת זה בעת ההסתלקות (שלכן צריך להיזהר שלא יישאר כלום מאיבריו חוץ למטה) אינה אלא במיתה שהיא

(5) מאמרו של הצ"צ - לא מצאנו לע"ע. - תוכן הדברים דלקמן נמצא גם בתו"ח שם. וראה גם ד"ה זה בשה"מ

תקס"ה ח"ב ע' תתמג ואילך (המו"ל).

(6) ויחי מט, לג.

(7) פ"י הרקאנטי עה"פ (לח, א).

(8) ט"ז ובא"ט י"ד סו"ס שלט (בשם הרקאנטי).

א. באחד ה"ביכלאך" [=כרכי כתבי-יד] חסידות (הכולל ברובו מאמרי הצמח-צדק) שהגיע לאחרונה¹, ישנו מאמר דיבור המתחיל "עניין קין והבל"², שבו נתבאר עניין "זכו אחישנה, לא זכו בעתה"³ ביחס לאנשים פרטיים (כלומר, לא ביחס לכלל-ישראל, אלא ביחס לכל איש פרטי מישראל) - בקשר להסתלקות הנשמה מהגוף.

ומבואר שם, שכשם שבגאולה השלימה של כלל-ישראל יש מעלה ב"אחישנה" לגבי "בעתה" (שלכן "זכו אחישנה, לא זכו בעתה"), כך גם בעניין הסתלקות הנשמה מהגוף אצל כל איש פרטי יש מעלה ב"אחישנה", שההסתלקות היא קודם הזמן

(1) להעיר ממכתב י"ג מנ"א שנה זו (אגרות-קודש ח"ו ע' רסז ואילך).

(2) נוסף על מאמרו של אדמו"ר האמצעי ד"ה זה הנרפס בתורת חיים (שמות תב, ב ואילך).

(3) סנהדרין צח, א.

(4) אף שבפרטיות יותר יש גם מעלה ב"בעתה" לגבי "אחישנה" - כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי בדרושי פורים

(שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד

ואילך) הן המעלה ד"אחישנה" והן המעלה ד"בעתה".

וצריך עיון, מה הדין לגבי אכילת ממתקים על-ידי קטנים ביום תענית אסתר, שהרי תענית זו אינה חובה כשאר תעניות ואינה מפני צרות שאירעו כו"¹.

אלא שמצד שני כתבו הפוסקים², שגם אלו שהותר להם לאכול בתענית אסתר ימעיטו קצת באכילה ולא יתענגו בבשר ויין כדי לכלול את עצמם עם הציבור, ואם-כן לכאורה הוא הדין לקטנים.

אלא שעדיין יש לחלק ולומר שזהו דווקא בגדולים שצריכים לכלול עצמם עם הציבור שצם, אבל קטנים אינם צריכים לכלול עצמם עם הציבור, וזה שבשאר התעניות אין להאכילם מעדנים, הוא (כלשון המגן אברהם) משום הצורך להתאבל עם הציבור³ (ולכן זהו רק בקטן שיש בו דעת להתאבל, ולא לפני כן, כנ"ל), אבל בתענית אסתר, שהצום הוא לא מצד אבלות (וכנ"ל), אם-כן אין צורך למעט באכילה הקטנים. ועדיין צריך עיון למעשה.

סיכום: ביום הכיפורים ובתענית אסתר מותר לתת לילד ממתקים לאכילה, ובשאר תעניות אין לתת ממתקים לילד מגיל תשע ומעלה, אבל בתשעה באב אין נותנים ממתקים גם לילד מתחת לגיל תשע.

הרב שבת יונה פרידמן, עיה"ק צפת

(31) שלכן מותר לכו"ע להתרחץ בו וכן לשמוע כלי גנינה, לחדש בגדים וכו' - נטעי גבריאל פורים פכ"ד ובהערה יא, פסקי תשובות סי' תרפ"ו אות ב'.

(32) אשל אברהם מהדו"ת, נטעי גבריאל פורים פכ"ה ס"ח, ופסקי תשובות שם.

(33) ולפי"ז מ"ש בנטעי גבריאל יום הכיפורים פל"ו הערה כד, שבשאר התעניות ציבור תיקנו לצער הקטנים עם הציבור, לכאורה אינו מדוייק כיוון שהתקנה היא כדי שיתאבלו עם הציבור ולא סתם שיצטערו עם הציבור.

אכילת ממתקים

על-ידי קטנים בימי תענית

שאלה: האם מותר לתת לילד ממתקים בימי התעניות?

תשובה: כתב המגן אברהם²⁶ שקטן שיש לו דעת להתאבל²⁷ מאכילים אותו בימי התעניות רק לחם ומים, כדי להתאבל עם הציבור²⁸.

אלא שבפועל המנהג הוא²⁹ שאין מונעים מהילד את מאכליו הרגילים, אבל ממתקים ומיני עינגונים אין לתת לו (ואם לקחם מעצמו אין צריך לסלקם ממנו).

והנה, לגבי יום הכיפורים כתבו הפוסקים³⁰, שאין לדקדק שלא ליתן בו לילדים מעדנים בשר ויין, כיוון שלא תיקנו לצער אותם, שהרי הוא יום-טוב (ורק בתענית ציבור תיקנו לצער עצמם עם הציבור).

(26) סי' תק"נ סק"ב.

(27) גיל 9 - נטעי גבריאל ופסקי תשובות, דלקמן. ובפסקי תשובות תסקנ"א הערה 179 הקשה על דברי המשנה ברורה בשער הציון שם ס"ק צא, שמשמע מדבריו שגיל חינוך לאבילות הוא גיל 6 (ולא כשאר פוסקים, וכדברי המ"ב כתב גם בספר הליכות ביתה פכ"ה הערה פג). אלא שאולי י"ל שזוהי חומרא מיוחדת דווקא באבילות של תשעת הימים הקשורה עם חורבן הבית (משא"כ בשאר הצומות) וכמ"ש הכף החיים (שם אות קיא) שבאבילות זו החמירו יותר שהרי אבל מותר באכילת בשר, ולכן לכתחילה בומן זה גם את הקטנים (שפחותים מגיל 9) אין מספרים ואין מאכילים בשר וכו' (פסקי תשובות שם הערה 214 (אבל לשיטת המג"א (שם ס"ק לא, אכילת בשר לילד אסורה רק מגיל 9)). ועפ"ז מובן מ"ש בנטעי גבריאל (שם פרק ס"ד הערה ב' (ובהוספת לפרק זה)), שגם ילד שקטן מגיל 9 לא יאכל מעדנים בת"ב, ומצוין שם למ"ש בפ"ו ס"ה ששם כתב שילד מגיל 9 לא יאכל מעדנים בת"צ (משמע שלפני-כן אין בעיה), אלא ע"כ צ"ל כנ"ל שבאבילות של תשעת הימים מחמירים יותר.

(28) וכו"כ במ"ב שם סק"ה.

(29) נטעי גבריאל בין המצרים פ"ו ס"ה ופסקי תשובות סי' תק"נ אות ג.

(30) נטעי גבריאל יום הכיפורים פל"ו ס"ח.

"בעתה", "המיתה שאדם ימות על מיטתו כבואו עתו וזמנו דווקא", כאשר השלים את כל עבודתו במשך כל שנות חייו (שלוה "ניתן לו ימים ושנים במספר וקצבה לפי הצורך לתקון שצריך לתקן בצלמו", שאז "יבא בהכרח עת קץ לימי חייו"), כי, סדר הבריאה הוא ש"יניקת הקליפות מתחלת דווקא בסיום שפע אור הקדושה. . ואם כן. . על-ידי מיתה. . בעתה ובזמנה שהוא לאחר שכבר נגמר התיקון דצלם הנפש. . יש בהכרח התחלה ליניקת החיצונים כו". מה שאין כן כאשר ההסתלקות היא באופן ד"אחישנה", שימות בפתע פתאום. . לפני זמנו ועתו. . אז עדיין לא יש מקום ושרש התחלה כלל ליניקת החיצונים, שהרי אין התחלתם אלא מסיום אורות דקדושה דווקא כו".

וזהו "זכו אחישנה", לא זכו בעתה": "זכו" - כאשר הנשמה היא בהזדככות ("זכו" מלשון זיכוך), אזי מסתלקת היא קודם זמנה - "אחישנה", כדי שבעת ההסתלקות תהיה הנשמה קודם סיום עבודתה בעולם הקדושה, ובמילא לא תהיה ממנה אחיזה ללעומת זה. "לא זכו" - כאשר הנשמה אינה בהזדככות, אזי מסתלקת הנשמה "בעתה" ובזמנה, לאחר סיום עבודתה בקדושה, ובמילא יש אפשרות של אחיזה ללעומת זה.

וזהו גם מה שמצינו בביאור טעם הוספת ערי מקלט לעתיד לבוא¹⁹, שזהו בשביל הורגי נפש בשגגה שיהיו אז, לפי ש"כל זרעו של הכל כולם נתחייבו מיתה. . אם יזכו ותקדם הקץ, אז עדיין לא נשלם התיקון הכל. . אז ויספת לך עוד ג' ערים²⁰ כדי להשלים זרעותיו של הכל. . יהרגו על-ידי אונס בשוגג ויתחייבו ההורגים גלות" - ד"מה שיכלה זרעו על-ידי הורגי נפש בשגגה דווקא מוכן הוא מטעם הנ"ל, כדי שלא ייפול לחיצונים מאורות ניצוצי הנשמות ששורשם מבחינת הכל כשהיו מסתלקים בעתם ובזמנם".

ג. ועניין זה - הסתלקות קודם הזמן באופן ד"זכו

(9) ל"ת, שה"ל ושער המצוות להאריז"ל פ' שופטים עה"פ (ט, ח) ואם ירחיב גו'. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 107 ואילך. וש"נ.

(10) ראה רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ב.

(11) פ' שופטים יט, ט.

אחישנה - מצינו אצל כמה גדולי ישראל: ידוע הסיפור¹² אודות הסתלקותו של אדמו"ר הזקן - שכתוצאה מהטעות שנעשתה במהלך הנסיעה בעת הגיעם לפרשת דרכים, נסתלק רבינו הזקן קודם זמנו.

- בנו של אדמו"ר מהר"ש, ר' אברהם סענדער - שהיה מופלא ביותר, ואדמו"ר הצמח צדק השתעשע עמו מאד - נסתלק בהיותו בן שמונה שנים, וקודם הסתלקותו אמר, שרבינו הזקן יבוא להיות ביחד אתו. נשמתו של ר' אברהם סענדער היתה נשמתו של רבינו הזקן, וחי מספר השנים שרבינו הזקן נסתלק קודם זמנו¹³.

ועל דרך זה מצינו אצל כמה מנשיאי וגדולי ישראל שנסתלקו קודם זמנם - שאצלם היה זה בבחינת "זכו אחישנה", כלומר, שמצד גודל הזדככות נשמתם ("זכו") היתה הסתלקותם באופן ד"אחישנה", כך שאין נתינת מקום שתהיה אחיזה ללעומת זה.

ד. ויש להוסיף ולבאר עניין "זכו אחישנה" שבעניין ההסתלקות - בעבודת האדם בחיים חיותו בעלמא דין. ובהקדמה:

סדר העבודה בקדושה יכול להיות בשני אופנים:

(א) בדרך דילוג - על דרך "אחישנה", (ב) לאט לאט - על דרך "בעתה". אלא, שהעבודה שבדרך דילוג, לבד זאת שאינה בכוחו של כל אדם, לא כדאי ("עס איז ניט געזונט") לילך בה, כי, כאשר עלייתו תהיה בדרך דילוג, לא יעמוד על עמדו במדריגה העליונה ("ער וועט זיך דאָרטן ניט האַלטן"), כיוון שעדיין אינו אחוז בה ("ער האַלט ניט דערביי"). ולכן, כדאי יותר סדר העלייה לאט לאט, שזהו בכוחו של כל אדם, ובעלייה כזו יעמוד על עמדו בכל דרגא ודרגא.

אמנם, כל זה הוא בנוגע לעליית האדם מלמטה למעלה, מה שאין כן בנוגע לירידה מלמעלה למטה:

(12) לקו"ד ח"א יד, ב. וראה גם "רשימות" חוברת ד (יומן א) ע' 24 ואילך.

(13) ראה סה"ש קי"ז ה"ש" ע' 99 ואילך (נעתק בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש "קה"ת תש"ז; תשנ"ז) ע' 22 ואילך. "התמים" ח"ה ע' לח.

והעיקר - שבהגהות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לסיפור¹⁴ מתייחס לקטע זה (כאילו מופיע בסיפור, למרות שאיננו בסיפורים שלפנינו, וגם) כמסורה אמיתית, ומביא מכ"ק אביו אדמו"ר מהר"ש שכתב על זה בסיפור 'אור המאיר' ד'וילנא, שהתפלל בו קודם הסתלקותו¹⁴: "שמעתי מכ"ק אדמו"ר נ"ע זצלה"ה זיע"א, שכמדומה לו, שכוננת המרפס על דודינו מהרי"ל נ"ע מיאנאוויטש. ומתחת הגיליון בסיפור הנ"ל נרשם בכ"ק: נרפס פ"ד [=פעם ראשונה] בווארשא¹⁵, כמדומה ע"י ר"ז בר"י זעלעווער ע"ה, עכ"ל". אך למעשה מביא שם הוראה אחרת: "ואני שאלתי מכ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה (אדמו"ר מהר"ש) אם לברך תחילה וסוף ביחיד, ואמר לי ששאל זאת מכ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה (הצמח צדק) והשיב לו שיכולים לעשות כמו שרוצים".

מענה הרבי באג"ק הנ"ל, הוא: "הנה ידוע הכלל בענינים כגון דא, שנוהגים כנוסח אחרון. ומובן זה ופשוט, שהרי בעת עריכת 'היום יום', ידעו והתבוננו בהכתוב בסיפור. ואין לתמוה אשר בפועל נוהגים אחרת, כי בכמה¹⁶ ענינים ישנם כגון דא, ומכמה טעמים ודאי ישנם שינויים כאלו, וכבר הודיעונו גם רז"ל על-דבר שינויים כאלו (ב"ב קס"ו ע"ב¹⁷) שצריכה להיות במעשה¹⁸ דווקא, עיין שם. ובנוגע להנ"ל בפרט - יעויין בשער הכולל שם¹⁹, ובס' פסקי

(13) נדפסו בסיפור הנ"ל עמ' 490.

(14) בסקירה 'רשימת סידורים נוסח האר"י, תקס"ג-תש"ד' (ספר 'הסידור' עמ' שכו) מופיע סיפור בשם 'אור המאיר' מדפוס ווילנא תרמ"ד (הוא שנה לאחר הסתלקותו), וכמה פעמים לאחר-מכן, אך לא צויינה שם מהדורה שנדפסה לפני ההסתלקות (ראה הפירוט בעמ' שפב).

(15) לא הבנתי אם הכוונה לקטע זה שנדפס לראשונה בווארשא (הסידור דווארשא נדפס בשנת ת"ר, ראה בס' 'הסידור' עמ' פה, שטו), כי בשער הכולל (פל"א ס"ה) כתב ש"הנה מהסכמת אחי אדמו"ר בעל שארית יהודה ז"ל מובן [איך?]; שההוספה הזאת היא מהמדפוס מקאפוטט משנת תקפ"ג", וסידור זה אכן היה בידי בעל 'שער הכולל' (ס' 'הסידור' עמ' שטו). וכבר הקשה זאת בס' 'תורת חב"ד - ביבליוגרפיה' ח"ב עמ' נח.

(16) אולי צ"ל "כמה".

(17) לא מצאתי מזה שם, אלא בדף קל ע"ב: "אין למדין הלכה... עד שיאמרו לו הלכה למעשה".

(18) אולי צ"ל "שצריכה להיות הלכה למעשה", או "הוראה למעשה".

הסידור - להרב נאה - בתחילתו¹⁹.
ולפי סדר הדורות:

מהרה"ל אחי אדה"ז נמסר ש"היחיד אינו מברך". מכ"ק אדמו"ר הצמח צדק נמסר "שיכולים לעשות כמו שרוצים", ועם זאת הוא בעצמו היה ירא מלברך²⁰, אך בנו אדמו"ר מהר"ש היה מברך²¹. ואילו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב "תמיד אמר הלל בברכה". ורק "על אמרו הלל בברכה גם בהתפללו בציבור בימים שאין גומרים את ההלל, ולא יצא בברכת הש"ן, אמר גם כן: "נאשא בראטיא אינאצעע²²". וצוה לי [=לאדמו"ר מהורי"צ] שלא לספר על-דבריו. שאילתיו: מפני מה לא יתפלל בעצמו לפני התיבה, ויהיה טוב לדברי הכל? ויענה: 'מה לי לקחת הכל²³ אפן וואגען'²⁴. ב'היום יום' כבר נדפסה בבידור הוראה כ"ק אדמו"ר מהורי"צ לרבים, שהמתפלל ביחיד (לכאורה הכוונה רק ביחיד ממש, כנ"ל²⁵) מברך תחילה וסוף.

בברכה שאמר הרבי בסיום שיחה (בלתי-מוגהת)²⁶, הזכיר "מנהג חסידים [המתפללים בציבור] או מ'כאפט אריין אויך די ברכה בחשאי".

הרב יוסף שמחה גינזבורג, עומר

(19) הכוונה להמובא בהוספת ל'קונטרס הסידור', הנ"ל הערה 12.

(20) "דער טאטע האט מורא געהאט פאר דער ברכה..." (דברי אדמו"ר מהר"ש המובאים בס' השיחות ה'תש"ו עמ' 11). ומה שהיה יורד לפעמים לפני התיבה לאמירת הלל בר"ח במקום הש"ן, היה "רק כשהש"ן לא נשא חן בעיניו לצאת בברכתו" (דברי כ"ק אדמו"ר מהורי"צ שם), הרי שבדרך כלל יצא בברכת הש"ן. והרה"ח הרד"ך סיפר להגרא"ח נאה, ששאל את אדמו"ר מהר"ש איך לנהוג עם הברכה כשמתפלל ביחיד, והשיב לו ששאל את אביו (הצ"צ) אם הוא מברך כשמתפלל ביחיד, וענה לו: "אז עס הלל'ט זיך, מאך איך א ברכה" (הנ"ל הערה 12), הרי שגם ביחיד לא בריך תמיד.

(21) "איך נעם דאס אף זיך" (סיום דבריו הנ"ל בתחילת ההערה הקודמת).

(22) = אצלנו (במשפחתנו) הדברים הם אחרת, המו"ל ברשימת היומן' שבהערה 24.

(23) = לקחת את [אחריות] כל הציבור עלינו, המו"ל הנ"ל.

(24) רשימת היומן עמ' רי, משיחות ט' ו"א סיון תרצ"א. ש"פ מסעי התשמ"א.

ברכת הלל בראש חודש / ממתקים לילדים בתענית

ברכת הלל על-ידי יחיד (סקירה)

בדין ברכת ההלל בראש-חודש, הובאו בשו"ע ורמ"א¹ שלוש דעות: (א) דעת הרי"ף², שהיחיד בראש-חודש לא יברך, ומשמע שבאמירתו בציבור, כן מברכין עליו. (ב) דעת הרמב"ם³, שאף בציבור אין מברכים, והיחיד לא יקרא כלל את ההלל. (ג) דעת רבינו-תם⁴, שאף היחיד רשאי לברך. בסידור אדמו"ר הזקן, לפני הלל, כתב: "...ובימים שאין גומרים את ההלל, יש לנהוג שהש"ן לבדו יברך בתחילה ובסוף, והקהל יענו אמן ויצאו בברכתו"⁵.

1) או"ח סי' תכב ס"ב.
2) לשבת כ"ב, (סי' שיח. בדפי הרי"ף י"א, ב), כפי שביאר רבינו יונה לברכות י"ד, א (בדפי הרי"ף ז' סע"ב). ובשלישי גיבורים לשבת שם, הבין בדעת הרי"ף כהרמב"ם.
3) הל' ברכות פ"א ה"ז, והל' חנוכה פ"ג ה"ז.
4) תענית כ"ב, תוד"ה אמר, ובכמה מקומות.
5) בשער הכולל (דלהלן הערה 10) כתב בטעם פסיקה זו, כיוון שמן הדין היה נכון שכולם ייצאו ידי חובה בברכת הש"ן, לפי ש"ברוב עם הדרת מלך", כמ"ש בשו"ע רבינו סי' תרי"ט ס"ח בשם הש"ל"ה על ברכת שהחינו בניסות יום-הכיפורים (וציין שם לס' רחצ ס"כ, ובסי' ריג ס"ו כתב "כשכולם מקיימים המצוה ביחד"), אלא שעכשיו על הרוב אין הש"ן מכוון כלל להוציא אחרים, לכן יברך כל אחד ואחד לעצמו, כמ"ש שם מהמג"א, וסיים "וכן הדין בברכת הלל". על-כן, מכיוון שיש פוסקים שלא לברך כלל, קבע אדמו"ר הזקן שבציבור ייצאו ע"י הש"ן כנדרש מדינא. כן הביא ממשנת חסידים שכתב כוונת רק לברכת הש"ן. (וביחיד, לפי הבנת השער הכולל בדעת אדה"י, יש לברך כמנהג מדינותינו. וכתב שרבינו, שבסידורו הכריע בכלל כדעת המקובלים, מסתמא פסק גם בעניין זה כדעת הבה"ג והרמב"ן וכן ע"פ הרעיא מהימנא, שיש לברך, ובעניין הכוונה, ראה [בעל 'שער הכולל'] אנשי מעשה שנהגין להזכיר את הש"ן שיכוון להוציאם בברכתו, ע"כ. ב'סידור רבינו הזקן עם ציונים והערות' עמ' תעד הביא מסדר רב עמרם גאון,

ב'היום יום' א' טבת' נדפס⁶: "נוהגים אשר היחיד מברך - בהלל - תחילה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל". והבינו רבים⁸, שהכוונה ליחיד המתפלל בפני-עצמו (שלוה מתאים הלשון 'יחיד', וכלשון המחבר והרמ"א שם, מה שאין כן כשמתפללים בציבור צריך להיות "כל אחד מהציבור" וכדומה). ולפי זה, בשאלת השואל באגרות קודש⁹ "בהנגוע לברכת הלל, שב'היום יום' נדפס אחרת מאשר בסידור", צריך לומר שכונתו ללשון "והיחיד אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף, כך שמעתי מפיו הקדוש", המופיע בכמה סידורים ישנים בסוף הקטע ההלכתי שלפני ההלל. ואף שה'שער הכולל'¹⁰ קיבל קטע זה בהסתייגות, כ'מפי השמועה' בלבד, כיוון שהקטע אינו מופיע בדפוס סלאוויטא, שעליו כתב כ"ק אדמו"ר הצמח צדק את הגהותיו (שאו"י הן הגהות אדמו"ר הזקן בעצמו)¹¹, כבר תיקן זאת בהוספות ל'קונטרס הסידור' להגרא"ח נאה¹², וקבע שאם המדפיס דקאפוסט מעיד ששמע זאת בעצמו, אין לפקפק בכך.

שרק הש"ן מברך בר"ה.
6) לכאורה היה מתאים להניס זאת בראש-חודש רגיל, כמו ר"ח שבט או לאחר-מכן, ולא בר"ח טבת שחל בחנוכה, שבו בלא-רהכי נומרין את ההלל.
7) ומקורו ציין הרבי בכ"ק "רשימות" (ברשימות שנדפסו ע"ע לא מצאנו זאת).
8) וכן המו"ל דשיחות כ"ק אדמו"ר מהורי"צ (תש"ו עמ' 11) והמו"ל דרשימת היומן עמ' רי בשוה"ג.
9) כרך טו עמ' פד. נעתק בשערי הל' ומנהג או"ח ח"ב סי' קעד.
10) פרק לו ס"ה.
11) ראה בהגהותיו שבסידור תורה אור, מהדורת ברוקלין תשמ"ז, דף רמא ע"א אות ל.
12) נדפס בסידור 'תורה אור' מהדורה הנ"ל עמ' 770.

על-פי תורה ישנם זמנים שבהם צריך יהודי - לא רק בעל-עסק, אלא גם יושב-אוהל - לירד מהתעסקותו בענייני קדושה ולעסוק בדברים הגשמיים. וגם ירידה זו יכולה להיות בב' אופנים - בדרך דילוג, או לאט לאט: בדרך דילוג - שתיכף ומיד לאחר התפלה, בהיותו חודר עדיין ברגש ההתלהבות שבתפלה, הרי הוא יורד להתעסק בדברים גשמיים (שמוכרח בהם על-פי התורה). או לאט לאט - שאינו מתחיל להתעסק בדברים

כאשר ירידתו לענייני העולם תהיה בדרך דילוג - אזי תימשך פעולת הרגש והחיות שבתפלה גם בעת ההתעסקות בעניינים הגשמיים

גשמיים מיד לאחר התפלה, אלא ממתין עד שרגש ההתלהבות יתקרב מעט ("ער זאל זיך אביסל אָפּקילן"), ולאחרי זה יתקרב יותר, עד ש"יקפא" לגמרי ("ער וועט אינגאַנצן פּאַרפּראָרן ווערן")... ורק אז יורד הוא להתעסק בדברים הגשמיים. וכאן - בירידה מלמעלה למטה - הסדר הרצוי הוא בדרך דילוג דווקא (דלא כבעלייה מלמטה למעלה שצריך להיות לאט לאט דווקא), כי: באם ימתין להתעסק בעניינים הגשמיים עד שיתקרב מהתלהבות שבתפלה, תהיה שייכותו לדברים הגשמיים בפשיטות, ובמילא יכולה להיות יניקה גדולה ביותר לחיצונים. מה שאין כן כאשר ירידתו לענייני העולם תהיה בדרך דילוג - אזי תימשך פעולת הרגש והחיות שבתפלה גם בעת ההתעסקות בעניינים הגשמיים, לבטל או להחליש על כל פנים את התאוה שבדברים הגשמיים. ומה גם שבמצב כזה נקל יותר לדלג ולקפוץ חזרה להתעסקות בענייני קדושה. ובסגנון אחר קצת: המעלה דלאט לאט שבסדר העלייה, שבאופן כזה אוהו הוא בפנימיות בדרגה שעולה אליה, היא החיסרון דלאט לאט בסדר הירידה - שהמדריגה התחתונה שיוורד אליה היא

היא דרגתו ("אין דער מדריגה וואו ער איז - איז ער טאַקע", הן לטוב והן למוטב); מה שאין כן כאשר הירידה היא בדרך דילוג - המדריגה התחתונה אינה מדרגתו, ולא עוד אלא שיכול תמיד לדלג ולשוב למדריגתו העליונה ("ער קען זיך אַלעמאַל צוריק אַרױפּכאַפּן").

ה. ועל דרך זה בנוגע לתלמידי הישיבה, בבוא הזמן שצריכים לירד ולצאת לעולם לעסוק בענייני פרנסה - שירידה זו יכולה להיות בב' אופנים:

בדרך דילוג או לאט לאט: אופן הא' - לאט לאט - שקודם ירידתו לעולם נעשה תחילה "אויס בטלן" [=לא בטלן]... כלומר, במצב ניטרלי... ולאחרי זה מתחיל "להידמות" לבני אדם... עד שנעשה ככל בני האדם ("א' מענטש מיט מענטשן גלייך"), אדם שיכול להרוויח כסף וכו'. ואופן הב' - בדרך דילוג - שערך ל"דקה האחרונה" יושב הוא בישיבה ולומד, ולפתע פתאום, בבוא הרגע שצריך לצאת לעולם, מדלג הוא ("גיט ער אַ שפרונג") לעולם העסקים. והסדר הרצוי בירידה זו הוא - כאמור - בדרך דילוג דווקא: אם יירדתו של תלמיד הישיבה לעולם תהיה לאט לאט - יכולה להיות כתוצאה מזה יניקת החיצונים כו', כלומר, שינתק את עצמו לגמרי מעולם הקדושה. מה שאין כן כאשר ירידתו לעולם תהיה בדרך דילוג - תומשך פעולת זמן שהותו בישיבה ליתן לו את הכוח שגם בהיותו בעסק לא יהיה מסור ושקוע לגמרי בזה, וגם, כיוון שירידתו מישיבה לעסקים היתה בדרך דילוג, אזי יוכל תמיד לדלג ולקפוץ חזרה ולהתיישב ללמוד. אלא מאי, אם ישב בישיבה עד ל"דקה האחרונה",

”שכם אחד” – בכוחו של יוסף להפוך את בחינת ‘שכם’ לבחינת ‘אחד’; להפוך את האהבה בענייני עולם הזה לאהבה לאלוקות.
”על אחיך” – לאחר שהשכטים כבר ביררו את חלקם, לפי מדרגתם ומעלתם, אזי בא ה'בירור שני' של יוסף. כי יוסף, שהיה נשמה דאצילות, היה בכוחו לברר גם בירורים שאחיו לא היו מסוגלים לברר.

(ליקוטי תורה דברים דף פ, עמ' ב)

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מט,א)

ואגידה לכם: ביקש לגלות את הקץ, ונסתלקה ממנו שכינה... (רש"י)

אף-על-פי שבפועל מנע הקב"ה מיעקב לגלות את הקץ לבניו, מובן שכיוון שיעקב היה מרכבה לרצון העליון, הרי גם ה'ביקש' שלו היה כפי הרצון העליון. יתרה מזאת, ידוע שבקשת צדיק אינה חוזרת ריקם, ובפרט כשהדבר נכתב בתורה, שאז זו הוראה נצחית לכל הדורות.

ביאור הדברים: כשם שיעקב ביקש לגלות את הקץ, כך גם עלינו לרצות ולבקש שיהיה 'גילוי הקץ' – ביאת המשיח. כמאמר "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים". בקשה זו עצמה נותנת סיוע ועידוד רב בעבודת הבורא. כנראה במוחש, שכאשר אמרים ליהודי כי "הנה הנה משיח בא", ר"וי וואנט משיח נאו" (=אנו רוצים משיח עכשיו) – הרי זה מעורר אותו ומזרוזו לבטל מעליו כל עניין שיכול לעכב חס ושלום את הגאולה.

(ליקוטי שיחות כרך כ, עמ' 228)

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בעורף אויביך (מט,ה)

לקמן בפסוק י' נאמר "לא יסור שבט מיהודה גו" והכוונה היא על דוד ושלמה.
הקדמת "ידך בעורף אויביך" ל"לא יסור שבט מיהודה" רומזת לכך שעוד קודם ביאת המשיח (שיהיה מזרע דוד ושלמה), והיינו כבר בזמן הגלות, נזכה למצב שאימה ופחד יפלו על שונאינו.

(קונטרסים חורף תשל"ח, עמ' 110-111)

גור אריה יהודה (מט,ט)

כמה מהשבטים נמשלו כאן לבהמות וכמה לחיות (יהודה – אריה, יששכר – חמור, נפתלי – אילה, בנימין – זאב).

משמעותם הפנימית של הדברים:

החיות מסמלות מצב של תוקף והתגברות באהבת ה', העלאה מלמטה למעלה; כנאמר (יחזקאל א'), "ופני אריה אל הימין" שזה בחינת 'רצוא'. ואילו בהמות מסמלות קבלת עול מלכות שמים, המשכה מלמעלה למטה; כרתיב (שם), "ופני שור מהשמאל", עניין ה'שוב'.

כלומר, השבטים שנמשלו לבהמות – עבודתם היא בבחינת 'שוב'. לדוגמה: יששכר, שנמשל לחמור, עבודתו היתה ביגיעה בתורה, שעניינה המשכה מלמעלה למטה, מתוך קבלת-עול מוחלטת – "כחמור למשא".

לעומתם, השבטים שנמשלו לחיות – עבודתם היא בבחינת 'רצוא'. לדוגמה: בנימין שנמשל לזאב, על שם המזבח שהיה בחלקו (שהיה 'טורף' את הקרבנות, כזאב שטורף את קורבנו). עבודת הקרבנות היא – העלאת הבהמה הגשמית למעלה.

(אור-תורה, בראשית, עמ' 1984)

ההסתלקות – בעבודת האדם:

עניין ההסתלקות בעבודת האדם הוא עניין הירידה מלמעלה למטה (במידה המוכרחת על-פי תורה) – "מאן דנפל מדרגיה איקרי מית"¹⁶.

וזהו המעלה שבהסתלקות באופן ד"אחישה" לגבי "בעתה" – שהירידה היא בדרך דילוג דווקא, שירידה זו היא באופן שהמדרגה התחתונה אינה נעשית מדרגתו, ולא עוד אלא שיכול תמיד לדלג ולשוב למדרגתו העליונה.

(מהתוועדות כ' מנחם-אב, ה'תשי"ב.

תורת מנחם כרך ו, עמ' 117-121, בלהי מוגה)

(16) ראה זח"ג קלה, ב.

כיצד יוכל לפתע לצאת לעולם העסקים?! – הנה על זה נאמר¹⁴ "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך". ובאופן כזה "יורשים שני עולמות"¹⁵ – הן עולם העסקים והן עולם התורה, ולא עוד אלא שבהיותו עטוק בענייני העולם יעמוד למעלה מהגבלות העולם (על דרך וברוגמת מעמדו ומצבו בשיבה), כך שההצלחה בעסקיו תהיה למעלה מדרך הטבע, כולל גם שהכסף שירוויח בעסקיו ילך (לא על עניינים של עגמת-נפש, ח"ו, כי אם) למקום הראוי.

ו. וזהו תוכן הביאור ד"זכו אחישה" בנוגע לעניין

(14) תהלים נה, כג.

(15) שמו"ר פט"ו, כז.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות' ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

פרשת ויחי

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה (מזכח)

...הראשונים לא היו חיים, שהרי אמר כי ארד אל בני אבל שאולה (בעל הטורים)

בהיות אדמו"ר ה'צמח צדק' ילד קטן, פירש לו מורו פסוק זה (על-פי דברי בעל הטורים): "שבע עשרה השנים הטובות ביותר של יעקב היו בארץ מצרים".

שאל ה'צמח צדק' את סבו, אדמו"ר הזקן: הייתכן שיעקב אבינו, בחיר שבאבות, מבחר שנותיו היו במצרים, ערות הארץ?

ענה לו אדמו"ר הזקן: כתיב (בראשית מו) "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואמרו במדרש תנחומא (באבער) "אמר רבי נחמיה: להתקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה, ושיהיו השבטים הוגים בתורה". כלומדים תורה - מתקרים להקב"ה ('גשנה' מלשון הגשה וקירוב), ואז גם אם נמצאים במצרים אפשר להיות "ויחי" (בחיים אמיתיים).

(היום יום ח"י טבת עמ' יב)

* * *

המשמעות הפנימית של שאלת ה'צמח צדק':

'מצרים' מלשון מיצר וגבול, מצב שאינו מאפשר גילוי אלקותו יתברך הכלי גבול. עבודת האדם היא ציאת מצרים - לצאת מכל המצרים והגבולים, ולעבוד את ה' יתברך ללא מגבלות. אם כן - הייתכן שמבחר שנותיו של יעקב היו במצרים דווקא?

תשובת אדמו"ר הזקן היתה, שעל-ידי לימוד התורה אפשר שיהיה 'ויחי' גם ב'מצרים', כי התורה, שהיא בלי גבול, מגביהה את לומדיה מעל ומעבר לכל מדידה והגבלה.

(לקוטי שיחות כרך י, עמ' 163-165)

* * *

אך עדיין קשה: מדוע היו מבחר שנותיו של יעקב במצרים?

אלא על-ידי זה שיעקב התקין ישיבה במצרים, 'ערוות הארץ', זכה לעילוי של 'יתרון האור מתוך החושך'.

אולם, אדמו"ר הזקן לא אמר במפורש דבר זה לנכדו. כי את הילד צריך להנך שצריכים להתרחק מן הרע ולא לבוא במגע אתו. אין להסביר לילד, העומד בתחילת חינוכו, את היתרון הבא מהפיכת החושך לאור.

(לקוטי שיחות כרך י, עמ' 160)

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך (מזככ)

"שכם" - רומז לאהבה לענייני העולם, כדכתיב (בראשית ט), "וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית", ונאמר (מלכים א יח) "ואתה הסבות את ליבם אחורנית".

עד כי יבא שילה

חידושו של משיח - בכוחו של משה רבינו

כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעם בשיחת אחרון של פסח . . . אודות הפסוק "עד כי יבא שילה", ואמר: "שילה" - בגימטרייה משה, "יבא שילה" - בגימטרייה משיח . . . "יבא" - בגימטרייה אחד, כלומר שעל-ידי זה שיהיה עניין האחדות בבני-ישראל . . . ימשיכו ברצון השם יתברך את הגאולה השלימה על-ידי משיח גואל צדק במהרה בימינו אמן.

[...] והביאור בזה - בהקדמת ביאור מאמר רז"ל, שמשה "הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון": אף שמשיח ("גואל אחרון") יגלה בעולם עניין נעלה יותר ממה שנתגלה על-ידי משה ("גואל ראשון"), להיותו למעלה ממשה, כדאיתא בתנחומא על הפסוק "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" שמשיח יהיה למעלה אפילו ממשה רבינו - אף-על-פי-כן, גם הגאולה העתידה היא על-ידי משה רבינו ("גואל ראשון הוא גואל אחרון"), אלא שאין זה משה כפי שהוא בפני עצמו, כי אם כפי שנשמת משה תצטרף לנשמת משיח. והעניין בזה:

פעולתו של המשיח בעולם היא - עניין השלום והאחדות, כמו שכתוב . . . : "וגר זאב עם כבש גו". והנה, כללות עניין השלום ישנו כבר בתורה שניתנה על-ידי משה רבינו, כמאמר רז"ל "כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה".

אלא, שעניין השלום הנפעל על-ידי התורה הוא באדם בלבד, כמבואר בלקוטי תורה בפירוש עניין "פמליא של מטה", שעל-ידי התורה נעשה שלום בין הנפש האלקית לנפש הבהמית, שכל זה הוא באדם בלבד;

ואילו המשיח יפעל שלום גם בעולם החי - "וגר זאב עם כבש" [שהפירוש בזה אינו כהיש מפרשים שאינו אלא בדרך משל, אלא כמבואר בתורת החסידות בכמה מקומות (ומהם - בסיום המשך וככה תרל"ז), שפירוש הכתוב הוא כפשוטו], ועד שגם בנחש הקדמוני - שהוא השורש לכל עניין הרע והפירוד - גם בו יפעל המשיח שלום.

והכוח על זה ניתן בתורה שניתנה על-ידי משה רבינו, כמו שכתוב "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", "ואין עוז אלא תורה", דהיינו שהתורה היא נתינת כוח על עניין השלום, אלא שכתורה כפי שהיא עתה ישנו העניין בכוח בלבד, ועבודתם של בני-ישראל היא להמשיך עניין זה בפועל.

ונמצא, שהמשכת עניין השלום בעולם על-ידי המשיח אינה עניין חיש, אלא גילוי עניין שנמצא כבר בתורה; אלא שעתה עניין זה הוא בעולם, ותפקידם של בני-ישראל הוא להמשיך עניין זה בגילוי, וגמר גילוי זה יהיה בביאת המשיח.

ועל-פי זה יובן הטעם שמשה ומשה נרמזו בתיבת "שילה" - כי עניינם אחד, אלא שבמשיח ניתוסף עניין ה"יבא", שעניין זה יבוא מהעולם אל הגילוי, על-ידי העבודה ב"והצנע לכת עם אלוך".

(תורת מנחם התועודיות' ה'תשכ"א חלק ב (ל), עמ' 247-249)

הרמב"ם ו"מורה נבוכים"

מלימוד 'מורה נבוכים' ללא ידיעה מוקדמת בפנימיות התורה
עלולים להגיע למסקנות היפך האמונה - קובע הרבי • עניינים מסוימים בו אין ללומדם כפשוטם, אלא טעם נסתר להם על-פי הסוד והקבלה • דוגמאות לנושאים המתאימים למבואר
בחסידות • ומה ההוראה מדרך כתיבת 'כס יי-ה'? • רשימה שנייה

יסודות זהים לנאמר בזהר ובקבלה

בשיחת י"ט כסלו תשל"ה (שיחות קודש תשל"ה כרך א, עמ' 193) התבטא הרבי:

בכמה מאמרים ועניינים בחסידות מבארים עניינים ממורה נבוכים ומבססים עליהם, ומצביעים על יסודות בזהר וקבלה... עד שכמה דרושים מהצמח צדק אשר כפי הנראה מיוסדים על תורות מאדמו"ר הזקן בעל הגאולה - ביאורים אשר מלכתחילה מיוסדים על המורה נבוכים.

באותו מעמד כרך הרבי סיום על מסכת תענית משולב בסיום על ספר הי"ד החזקה - וכשהוגהו הדברים בשנת תשמ"ה (הדרנים על הרמב"ם וש"ס עמ' מג) צויין בהערה 1:

וזאת למודעי: בכמה דברים שבפנים ושבגערות יש לציין ולהעיר מספרי גדולי ישראל האמתיים. אבל על-פי דברי הרמב"ם בהקדמתו שכוננו "שלא יהא אדם צריך לחיבור אחר בעולם בדין כו" לאחר שיקרא חיבור זה - באו כאן (בעיקר) רק ציונים אחדים לספרו מורה נבוכים. וגם זה רק לשופרא דמילתא.

בשעת מעשה אמר הרבי (שיחות קודש תשל"ה שם):

הטעם הגלוי והנסתר שבקטורת

בליקוטי שיחות כרך יד עמ' 129 (משיחת יום שמחת-תורה תשכ"ז) הובאו דברי הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פמ"ה) בטעם מצוות הקטרת הקטורת, שהיא להטבת הריח בבית-המקדש (שבו נעשו עבודות שחיטה, חיתוך בשר, רחיצת האיברים הפנימיים, שריפה כו', ולכן צריכים את הקטורת שתיטיב את ריח בית-המקדש) וריח העובדים בו. ומבאר הרבי:

אמנם מובן שאין כוונת הרמב"ם שהעברת ריח הרע כפשוטה היא כל הטעם בעבודה בגדולה הזאת (וכדברי רבינו בחיי: חס ושלום שנתלה העיקר הגדול שבסוד הקטורת כו' בטעם החלוש הזה), ובוודאי מרומז בזה גופא גם טעם פנימי יותר. ויש לומר שהוא הטעם המבואר בזהר שעבודת הקטורת היא להעביר הזוהמא וטינופא דיצר-הרע.

בהנחת השיחה שם (שיחות קודש תשכ"ז כרך א' עמ' 90-91, בלתי מוגה) מקדים הרבי: "עניין זה שאיתא במורה נבוכים - ויש לו יסוד בזהר!..". ואחר כך ממשיך לבאר עניין זה בהרחבה, בטוב טעם ודעת.

בהתוועדות יום ב' דהג השבועות תשכ"ח (שיחות קודש תשכ"ח כרך ב' עמ' 180) מציין הרבי:

ישנם עניינים במורה נבוכים שאינם כפשוטם, ואף אם ישנם עליהם מקורות בפנימיות התורה, הרי כל זה אינו אלא כפי שהם בעולם נעלה יותר.

לימוד דווקא על-פי פנימיות התורה

בהתוועדות ש"פ אחרי תשכ"ז (שיחות קודש תשכ"ז כרך ב' עמ' 39) הביא הרבי את הנאמר במורה-נבוכים ש'משפטים' באופן כללי הם עניינים שעל-פי שכל, אך פרטיהם אינם על-פי שכל, ואם ילכו רק בעקבות השכל הדבר לא יצלח ("וועט ניט טויגן").

וכמבואר - המשיך הרבי - גם בנוגע לימוד המורה-נבוכים שאם ילמדוהו רק מצד השכל, אפשר להסיק ממנו היפך עניין האמונה. ומתי אפשר ללומדו, רק אם ילמדוהו על-פי קבלה ולא לבנות על הבנה והשגה שלו.

גם את מקום ההעלם לחבר לקודש

בנוגע לאופן כתיבת 'כס יי-ה' (בפסוק "כי יד על כס יי-ה") - שאופן הכתיבה נוגע גם להבנת העניין - מצינו בגמרא במסכת פסחים (ק"ז ריש עמוד א') שתי דעות, אם זו תיבה אחת או ב' תיבות, והמשמעות המעשית בהבדל הוא - כי אם התיבה נחלקת לשנים, הרי 'כס' חול ו'יי-ה' קודש.

הרבי בהתוועדות פורים תשכ"ב (תורת מנחם כרך עמ' 106 ואילך) הביא את דעת הרמב"ם במורה נבוכים (חלק א' פרק ט) שכותב, כי בהכרח לומר ש'כס יי-ה' הוא תיבה אחת, ולא 'כס' בפני עצמו ו'יי-ה' בפני עצמו, כי 'יי-ה' אמור על הקב"ה בעצמו, ו'כס' (עניין הכיסא) מורה על השגחת ומלכות ה' בעולם, והרי 'אין ראוי שתעלה בדמיוןך דבר מחוץ לעצמותו... עד שיהיה מצוי בלי כסא ומצוי עם כסא, זוהי כפירה בלי ספק", אלא ודאי שהכסא "הוא דבר בלתי נפרד ממנו".

ומוסיף הרבי:

עניין זה שכתב הרמב"ם בספרו מורה נבוכים - מצינו גם בלשון הקבלה, בספר עבודת הקודש לר' מאיר אבן גבאי המאריך בפרק שלם (חלק ג' פרק מא) בהסבר עניין הכסא למעלה, וכותב בין השאר: "שאין הכסא נפרד מ'יי-ה'.. כי השם והכסא דבר אחד". וכן מתאימים דברי הרמב"ם עם המבואר בחסידות בארוכה ש"כס" מוסב על ספירת המלכות (ראה תורה אור תצוה (פרשת זכור) פה, א ואילך).

הרבי הפיק מדברי הרמב"ם לקח בעבודת ה': גם במעמד ומצב של 'כס' מלשון כיסוי והעלם - נדרש החיבור עם 'יי-ה' באופן שנעשים תיבה אחת, שאז הנה גם ב' האותיות כ' ס' נעשים קודש. והדגיש הרבי: אין זה עניין של הידור, אלא עניין שנוגע לאמונה (או הפכה חסו-שלום)!"